Bolnik s hudo luskavico pred zdravljenjem z biološkim zdravilom.

BIOLOŠKA ZDRAVILA niso bio niti eko

Zdravljenje številnih kroničnih bolezni so v zadnjih desetih letih korenito spremenila biološka zdravila. Bolniki si ob izrazu »biološka« zdravila včasih predstavljajo, da naj bi šlo za visoko učinkovita zdravila, pridobljena na ekološki oziroma bio način, ki naj bi bila, podobno kot bio hrana, bolj varna in zdrava. Takšno dojemanje je popolnoma napačno.

Piše: ***Vesna Tlaker Žunter,***
dr. med., spec. dermatovenerologije

V zadnjih letih se včasih zgodi, da bolnik pride v dermatološko ambulanto in želi, da bi svojo bolezen zdravil na »bolj biološki« način, ker meni, da so običajna zdravila »premočna«. Dojemanje bioloških zdravil kot naravnih in popolnoma varnih je zgrešeno. V širšem pomenu besede so biološka zdravila vsa zdravila, ki jih pridobimo iz živih organizmov ali tkiv. Tako lahko med biološka zdravila uvrstimo kri in krvne pripravke, dele rastlin in živali, antibiotike, pridobljene s fermentacijo, itd. V ožjem pomenu, ki ga večinoma uporabljamo danes, poimenovanje biološka zdravila uporabljamo za rekombinantne terapevtske beljakovine, ki jih pridobimo s pomočjo biotehnologije.

Razlika med »običajnimi« in biološkimi zdravili

»Običajna« zdravila, na primer aspirin, metotreksat ipd., so majhne molekule, ki jih pridobivamo s pomočjo kemijske sinteze v laboratoriju. Tak postopek je razmeroma preprost. »Običajna« sintezna zdravila imajo v telesu velikokrat več prijemališč in se vpletajo v različne procese. Ker jih uporabljamo že veliko desetletij, njihovo varnost in morebitna tveganja dobro poznamo. So nenadomestljiva in dragocena pri zdravljenju večine bolezni. Biološka zdravila so zelo velike beljakovinske molekule, več tisočkrat večje od sinteznih zdravil. Oblikovana so tako, da se zelo natančno vežejo na eno samo tarčo v določenem bolezenskem procesu ali da nadomestijo beljakovino, ki je telo ne izdeluje. Takšnih zdravil ne moremo pridobiti s kemijsko sintezo. Izdelajo jih lahko le živi organizmi, ki so sposobni tvorbe beljakovin.

Pristop, znan tisočletja

Proizvodnja bioloških zdravil običajno poteka v bakterijskih celičnih kulturah v strogo določenih pogojih. Bakterije same po sebi niso sposobne tvorbe tovrstnih beljakovin, zato najprej v bakterijske celice vgradijo umetno izdelan gen za to beljakovino. Biološka zdravila torej niso niti bio niti eko, temveč proizvod genetske manipulacije. To nikakor ne pomeni, da bi morali dvomiti o njihovi koristi, podobno kot ljudje brez jasnih razlogov dvomijo o genetsko spremenjeni hrani. Genetske spremembe spremljajo razvoj človeka od pradavnine. Z izbiranjem rastlin ali živali z želenimi lastnostmi in njihovim križanjem je skozi vso civilizacijo opravljal gensko selekcijo in manipulacije, ki so mu omogočile boljše življenje. S sodobno tehnologijo in neposrednim poseganjem v genom smo pridobili izjemne možnosti za izboljšave na področju zdravil in na drugih področjih. Zakonodaja ta področja izjemno skrbno nadzoruje.

Kje uporabljamo biološka zdravila?

Prva rekombinantna beljakovina oz. prvo biološko zdravilo v sodobni medicini je bil inzulin, ki se uporablja od leta 1984. Sledil je razvoj nekaterih drugih hormonov in rastnih dejavnikov ter dejavnikov strjevanja krvi. Med bolj znanimi so rastni hormon, obščitnični hormon, eritropoetin (hormon, ki spodbudi tvorbo rdečih krvniček), kalcitonin in glukagon. V zadnjih desetletjih se je pojavilo zelo veliko število bioloških zdravil s protitumorskim in protivnetnim delovanjem. Številna biološka zdravila se uporabljajo za zdravljenje raka. Rak ni ena sama bolezen; rak so številne različne bolezni – tudi na istem organu obstajajo različne vrste raka. Zato se za zdravljenje raka uporabljajo številna različna biološka zdravila, ki posežejo na specifično mesto v tumorskem procesu.

Biološka zdravila v dermatologiji

V dermatologiji je uporaba bioloških zdravil najbolj razširjena pri zdravljenju luskavice. Tovrstno zdravilo predlagamo bolnikom, ki imajo srednje hudo do hudo obliko luskavice, pri katerih smo že poskusili s katerim od sinteznih zdravil, pa ni bilo učinka, ali če bolnik takega zdravila ne more oziroma ne sme dobivati. Zdravljenje luskavice z biološkimi zdravili je zelo uspešno, večina bolnikov doseže 75-odstotno ali večje izboljšanje stanja na koži. Nekatera biološka zdravila za zdravljenje luskavice pomagajo tudi proti vnetju sklepov, ki spremlja luskavico pri približno 20 % bolnikov. V Sloveniji biološka zdravila zaradi luskavice prejema več sto bolnikov. Tako po slovenskih kot svetovnih izkušnjah je zdravljenje varno in učinkovito, upoštevati pa je treba varnostne ukrepe. Zlasti skrbno nadziramo morebitno večje tveganje okužb, še posebej nekaterih, manj običajnih.

Priprava na zdravljenje

Pred uvedbo zdravljenja z biološkim zdravilom dermatologi bolnika povabimo, da se udeleži šole za bolnike, kjer izve več o bolezni in zdravljenju. Nekatera zdravila si bolniki vbrizgajo sami doma, nekatera dobivajo v obliki infuzije v bolnišnici. Odvisno od zdravila, se injekcije dajejo od dvakrat na teden do enkrat na tri mesece, infuzije vsaka dva meseca. Pred zdravljenjem z biološkim zdravilom opravimo krvne preiskave in rentgensko slikanje pljuč, priporočamo cepljenje proti nekaterim nalezljivim boleznim. Pred kratkim je bilo uvedeno tudi biološko zdravilo za zdravljenje kronične koprivnice (urtikarije), ki je ni mogoče obvladati z drugimi zdravili.

Isti bolnik med zdravljenjem z biološkim zdravilom.

Čeprav biološka zdravila niso niti bio niti eko, gre za izjemno učinkovita in zelo varna zdravila, ki so popolnoma spremenila obravnavo nekaterih kroničnih bolezni.